

OBSAH

JAK ČÍST TUTO KNIHU	13
PŘEDMLUVA (Tomáš Samek)	15
ÚVOD	25
METODOLOGIE	29
1. Antropologie vzdělávání	32
2. Na pomezí komparativní studie a „Multi-Sited Ethnography“	34
3. Teoreticko-metodologické diskuze o výzkumu vzdělávání	37
4. Vstupování do terénu	45
5. Etické aspekty	49
6. Reflexivní přístup	54
7. Vnímání výzkumníka ve školním prostoru	58

ZÁKLADNÍ ŠKOLY V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE

„VY JSTE DOLE, MY NAHOŘE“: Sociální a etnické hranice v segregované základní škole (Základní škola Kollárova)	65
1. Školní svět jako prostor spoluutvářený pohledem výzkumníka a vnímání školy v širších sociokulturních souvislostech	68
2. Interakční kultura v základní škole	69

3. Společný prostor v budově školy	70
4. Nové uspořádání školních tříd: Směrem k etnické homogenitě?	73
5. Romské školní třídy: Jazyk jako důležitá podmínka komunikace	76
6. Smíšené školní třídy: Etnicita jako porucha a nekomunikace jako forma komunikace	81
7. Shrnutí	89
„VYVOLENÍ A OUTSIDEREŘI“ Selekcce žáků v základní škole s výběrovými třídami (Základní škola Štúrova)	93
1. Testování žáků jako mechanismus sociální exkluze	96
2. „Výběrová 3. A“	99
3. „Outsideři z 3. B“	104
4. Shrnutí	107
„S ODLIŠNOSTÍ SE NEKAMARÁDÍME“ Šikana žáka se speciálními vzdělávacími potřebami (Základní škola Daxnerova)	109
1. Role výzkumníka ve školní třídě	109
2. Jeden proti všem	112
3. Shrnutí	122
„UČITELÉ A ŽÁCI POD DOHLEDEM“ Kamerový systém v problémové základní škole (Základní škola Bernoláková)	125
1. Kamerový systém ve městě a škole	126
2. „Velký bratr tě vidí“ a šikana pod dohledem kamer	128
3. Odlišné vnímání Romů na prvním a druhém stupni	130
4. Shrnutí	131
„STÁTNÍ ŠKOLA PRO ROMY A SOUKROMÁ ŠKOLA PRO NEROMY“ Segregace v obci a vzdělávacím systému (Základní škola Závodníková)	133
1. Segregované školství v obci Lípová	134
2. Kategorizace v osadě a škole	138
3. Shrnutí	144

Sociální vztahy v dvojtřídce (Základní škola Hurbanova)	147
1. K pozicionalitě aneb Výzkumník a ti druzí	148
2. Sociální vztahy ve školním a mimoškolním prostředí	150
3. Shrnutí	153
Romský žák v prestižní základní škole (Základní škola Rettigové)	155
1. Postavení romského žáka v šesté třídě	159
2. „Klovací řád“ a analýza sociálních interakcí	166
3. Pohled žáků na romského spolužáka	168
4. Shrnutí	170
„ROMOVÉ K TABULI A NEROMOVÉ K OKNU“ Rozdělení sociálního prostoru v multikulturní základní škole (Základní škola Čelakovského)	173
1. K výzkumu interetnických vztahů	176
2. Etnizace školní třídy	177
3. Shrnutí	182
„DĚLÁŠ MACHRY, A PŘITOM MÁŠ MIKINU ZA DVACKU“ Socioekonomické rozdíly ve školní třídě (Základní škola Puchmajerova)	185
1. Třídní konflikt a antagonistické vztahy	186
2. Shrnutí	194
Utváření sociálních pout ve školním kolektivu (Základní škola Pelcova)	195
1. Škola a svět za její branou	196
2. Odlišné pozice romských chlapců v páté třídě	197
3. Gender a etnicita ve třetí třídě	200
4. Shrnutí	205
Vztahy mezi dětmi ve speciální třídě (Základní škola Tylova)	207
1. Protiromské demonstrace	208
2. Jak se žáci setkávají s antipatií části obyvatelstva vůči Romům	211

3. Sociální a prostorová vzdálenost v trojtřídní třídě	212
4. Shrnutí	216
Mechanismy inkluze a exkluze v inkluzivní základní škole (Základní škola Máchova)	217
1. Sociální inkluze ve druhé třídě	221
2. „Ne etnicita, ale obezita“: Sociální vyloučení v páté třídě	230
3. Shrnutí	235
Závěr aneb co z toho plyne	237
1. Zahrnování výsledků do jednoho analytického rámce	243
2. Jakým směrem se budou vyvíjet základní školy?	248
3. Pár teoretických postřehů k sociodemografickým kategoriím	251
4. Slovo závěrem	254
Terminologický klíč	257
Summary	265
Poděkování	267
Odkazy na bibliografické citace	269
Bibliografie	289
Seznam grafických schémat a obrázků	315
Jmenný rejstřík	317
Věcný rejstřík	321